

# STUDENTSKÁ KONCEPCE REGIONÁLNÍHO PLÁNU SDRUŽUJÍCÍHO HRANIČNÍ ÚZEMÍ JIŽNÍ MORAVY A DOLNÍHO RAKOUSKA

## *Smysl a poslání projektu*

Každá vysoká škola by měla v podstatné části výuky svého oboru modelovat alespoň hypoteticky relativně optimistickou situaci, která nastane za pět, deset i dvacet let vývoje příslušného oboru. V této době se pak budou absolventi univerzit, již v nejlepší věku, orientovat v problémech své profese, vděční svým většinou již mrtvým učitelům. Takovou situaci by měla být podle řady reálných prognóz v územní, správní a plánovací oblasti postupná integrace evropských států do jednotného, kontinentálního celku. Staré nevráživosti budou sice přetrvávat, ale snad nebude nových důvodů proč je jít. Dnes velmi mladí lidé budou, již jako zkušení, spolupracovat s kolegy mnoha evropských států, relativně jednotné Evropy.

Podstatou našeho experimentálního projektu regionálního plánu integrujícího územní pás podél jihomoravsko-dolnorakouské hranice byla výzkumná a pedagogická spolupráce různě specializovaných, územně plánovacích pracovišť tří univerzit - Brna, Vídně a Kaiserslautern. Tato spolupráce na řešení území na vybraném úseku česko-rakouských hranic by měla studentům a učitelům tří partnerských škol přinést zkušenosti z uplatnění jejich disciplíny v často složitých situacích národních, legislativních a názorových rozdílů.

Současné podmínky jsou pro takovou spolupráci velmi vhodné. I po skončení porevoluční euforie není důvodů proti uplatnění střízlivého optimismu ve vizi evropské integrace. Vztahy mezi Rakouskem a Českou republikou mají vážnější jen „jaderné“ zatížení. Přirozený je již živelně probíhající vývoj spolupráce a oživení právě na zemědělském úseku řešené hranice, kde došlo v dobách studené války ke hluboké stagnaci. „Železná opona“ znamenala v tomto kraji jedinou, ale zcela zásadní překážku. Zemědělská krajina od Břeclavi po Znojmo a od Retz po Schratzenberg je totiž jediným, asi 90 km dlouhým úsekem celých českých hranic, který nemá výraznou přírodní překážku-horský hřeben nebo velkou řeku s lesním pásem. Přes 42-letou oddělenost obou národů podél hranice, duch vzájemného porozumění na úrovni vesnic a městeček se zde obnovuje i přes některé

starší nevráživosti. Je to právě převážně zemědělský a vinařský charakter tohoto regionu, který dovoluje lépe obnovovat blízké vztahy navazující na tradici tři sta let trvajícího společného státu. Naopak stagnační charakter regionu daný převládající, byť produktivní, zemědělskou ekonomikou je nutno řešit reálnou koncepcí oživení. Ta byla již od počátku průzkumných a návrhových prací na společném regionu zaměřena na zhodnocení, tj. průmyslové zpracování specializovaných zemědělských produktů a maximální snahu o jejich spotřebu v provozech cestovního ruchu s typickým místním charakterem tzv. měkké, levné a pohodlné agroturistiky. Tomuto záměru plně odpovídají podmínky již zmíněného specializovaného zemědělství, ale hlavně soustředěné bohatství přírodních a kulturních památek, možnosti rekreace u vody a řada dalších turistických atrakcí. Průzkumy bylo potvrzeno, že turistické využívání území jen na jedné straně hranice je neúplné a okleštěné. Právě spojení obou okrajů území dvou států a dvou jazyků a kultur by patřilo k turistickým fenoménům regionu. Vinařská pohoda této krajiny by v dalším výhledu mohla vyústit v řešení ekonomicko politické-např. v zóně volného obchodu s určitým autonomním statutem. Právě charakter školní, námětové-úředně nezávazné regionální práce dovoluje rozvinout fantazii studentů. Jejich snem a pak úkolem, ať je naplnění realitou nejspozději do dvaceti let.

## *Vznik a vývoj myšlenky*

Vývoj ideje experimentálního návrhu regionálního plánu sjednocujícího postupně územní prostor podél hranic jižní Moravy v České republice a Dolního Rakouska (Nördliches Weinviertel) v Rakouské republice od Břeclavi po Vranovskou přehradu probíhal od března roku 1991 až do podzimu 1992. Základní principy této myšlenky byly konzultovány v březnu 1991, doc. Ing. arch. Mojmírem Kyselkou, Csc. Fakulty architektury VUT v Brně, jako možnost vědecko výzkumné spolupráce s prof. Dr. Hansem Kistemacherem, vedoucím ústavu regionálního plánování univerzity v Kaiserslautern v SRN - zemi Pfalz. Tento špičkový

odborník, který i se svým ústavem již delší dobu spolupracuje s Fakultou architektury VUT v Brně, uvedenou ideu vysoce ocenil a přislíbil aktivní spolupráci na její realizaci. Jeho ústav totiž získal v nedávné době cenné zkušenosti z plánování a realizace společného německo-francouzského přeshraničního regionu Pamina, který spojuje část francouzského severního Alsaska s částmi německých zemí Pfalz a Baden-Württemberg. Hlavním městem tohoto regionu se stalo městečko Lauterbourg. Tento záměr byl s největší prioritou oceněn na jednání prorektorů českých a rakouských vysokých škol v Linzi a nezbytná spolupráce s rakouskou stranou byla dohodnuta na společné exkurzi podél maďarských a českých hranic. Exkurzi uspořádaly urbanistický a krajinářský ústav Technické univerzity ve Vídni.

Učitelé těchto ústavů prof. Dr. Gerhard Schimak a Ing. Hannes Schaffer však argumentovali tím, že na rakouské straně řešeného hraničního úseku panuje hluboká stagnace, zemědělská ekonomika je na nízké úrovni, průmysl a doprava jsou nevyrazné a trvale dochází k migraci do měst na jih. Proto neshledávali přesvědčivé důvody proč řešit tuto oblast regionálním plánem. Teprve v průběhu pracovního semináře všech tří univerzit v Jaroslavicích u Znojma v říjnu 1992 byl tento problém konstruktivně vyřešen:

– jedním z hlavních posláních regionálního plánování je totiž tvorba koncepce oživení stagnujících oblastí. Na rakouskou otázku proč plánovat zaostávající region bylo tedy z české a německé strany odpovězeno jednoduše: „právě proto, že je zaostávající“. Rakouská strana pak v dalším vývoji projevila nejvyšší iniciativu při zpracování projektu.

Jaroslavický pracovní seminář uzavřel v říjnu 1992 etapu hledání koncepce úkolu. V převážně neformálním jednání bylo dosaženo konsenzu o podstatě regionu. Z původní myšlenky o spojení řetězce malých subregionů řazených podél hranice tak, aby jeho nejvýznamnější sídlo na české nebo rakouské straně hranice se stalo centrem takového subregionu (model subregionu Pamina s hlavním městečkem Lauterbourg) se koncept v soutěživé atmosféře Jaroslavic logicky vyvinul v jed-

notný pásový útvar odpovídající charakteru hraniční linie i toku řeky Dyje, která jí po celé délce regionu provází.

Je to také hluboký meandrující kaňon hraniční Dyje v úseku společného Národního parku Podyjí-Thayatal, který jediný a na krátkém úseku, vytváří radikální přírodní překážku oddělující Rakouskou a Českou republiku. Ostatní hranice řešeného území nemají žádné geografické bariéry, zatímco zbývající hranice České republiky jsou výrazně vymezeny horskými a lesními masivy, případně řekami.

Geomorfologický a vegetačně jednotný prostor-územní pás regionu, je charakterizován lehce zvlněnou rovinou s převahou úrodné orné půdy se zemědělstvím kukuřičného typu, fenoménem vinařství, pěstování zeleniny a ovoce. V takových poměrech bylo pak rozdělení „železnou oponou“ pocíťováno jako výrazně násilné. Od roku 1990 probíhající, převážně živelný proces integrace, je zde zcela logický a absence cílené koncepce oživení, vyjádřené společným regionálním plánem, může vést k řadě škod v životě kraje nebo nejméně k nevyužití jeho pozitivního potenciálu.

Toto ideové koncepční zpracování společného hraničního regionu bylo na FA VUT úspěšně oponováno v prosinci 1992 s doporučením pro následnou realizaci formou experimentálního projektu regionálního plánu.

S jiskrou studentského temperamentu v opozici proti názorům učitelů se vyvinula koncepce jihomoravsko-dolnorakouského hraničního regionu zcela logicky. Je to finančně nenáročné turistické využívání bohatého potenciálu přírodních a kulturních atraktiv se zpracováním a konzumací místní specializované zemědělské produkce. Agropřmysl a agroturistika by měly výrazně oživit stagnující kraj bez umělé implantace průmyslu jiného. Objevným počinem by zde byla integrace dvou, dosud rozdělených městeček Jaroslavice a Seefeld-Kadolz uspořádáním společné zemské výstavy, jejíž areál by pak pokračoval v dynamizující „inkubační“ činnosti formou agrotechnoparku.

V roce 1993 pokračovala spolupráce na výzkumném úkolu převážně zajišťováním údajů pro inventarizaci a zhodnocení současného stavu řešeného území. Při společné březnové exkurzi studentů a učitelů všech tří univerzit, jejíž trasa simulovala atraktivní třídní turistickou exkurzi překračující několikrát hranice, byly připraveny zásady a metody

průzkumů. Výsledky těchto prací byly syntetizovány na dalším společném semináři, který proběhl ve městě Retz v červnu 1993. Společná vystoupení zástupců jednotlivých specializací českých i rakouských s prezentací grafických a písemných údajů ukázala zejména rozdíly v legislativě obou státních území. Jejich příčiny byly pak kriticky analyzovány a naznačena cesta k jejich částečnému jednoci. Po zpracování hlavních údajů přírodních, demografických, vodo hospodářských, zemědělských, průmyslových, turistických a inženýrských poměrech integrovaného území, byl v závěru roku 1993 uspořádán pracovní seminář v Brně, který byl zaměřen logicky již na návrhovou problematiku.

Vzhledem k velmi početnému týmu českých, rakouských a německých studentů a učitelů byla návrhová část řešena v sedmi variantách. Brněnská varianta má charakter komplexní, ostatní řeší region vždy s důrazem na některý z ekonomických faktorů.

V listopadu 1993 měl vedoucí tohoto úkolu prof. Kyselka možnost jednat osobně s Dr. Erhardem Busekem - vícekancléřem Rakouska a ministrem pro vědu a výzkum. Po stručné informaci o záměrech regionálního plánu pohraničí Dr. Busek tuto ideu plně přivítal a účinně podpořil. TU Wien poskytl finanční zajištění realizace putovní výstavy o tomto regionálním plánu a ideji hraniční spolupráce. Zároveň požádal, aby byl účasten zahájení výstavy ve Hranicích záměcku u Hlohovce. Po této vernisáži byla výstava předvedena na čtyřech místech v ČR a šesti v Rakousku.

Práce závěrečného roku našeho výzkumu byly charakterizovány reálnou návrhovou syntézou poměrně podrobných podkladů. V roce 1994 se také plně uplatnily tvůrčím způsobem dva kolektivy studentů a učitelů z Kaiserslautern. Ty velmi podrobně zpracovaly nejen regionální plán celého území - každý ve svojí variantě, ale také dva subregiony - kde převládá turistické využití. Jsou to prostory společného Národního parku Podyjí - Thayatal s Vranovskou přehradou a CHKO Pálava s lednicko-valtickým areálem a Novomlýnskými nádržemi. Německý přístup reprezentuje vyspělý stupeň zpracování regionálně plánovací problematiky a jeho návrhová část nese řadu objektivních přínosů. Návrhy rakouských partnerů jsou ve

srovnání s nimi plny individuální - méně vyvážené, ale živé invence a experimentu.

**Důvody pro zpracování koncepce regionálního plánu sjednocujícího územní prostor podél jihomoravsko-dolnorakouské hranice a jeho výsledky v roce 1996**

Prioritním důvodem byl aspekt vědecko-výzkumný. Projekt byl iniciován Fakultou architektury VUT v Brně jako grant v rámci rozvoje vědecko-výzkumné aktivity. Předně měl inspirovat obě spolupracující fakulty, tj. Fakultu architektury a Fakultu stavební, k rozšíření jejich působnosti do oblasti regionálního plánování, které zde není dosud ve výuce dostatečně uplatňováno. Vedle teoretických základů této disciplíny reprezentovaných některými učiteli FA a FAST šlo dále o experimentální spolupráci na inspirativní a objevné problematice dosud nezpracovaného území. Novum zde spočívalo ve společném řešení územního prostoru složeného ze dvou částí suverénních politických celků. Na české straně nebylo takové řešení do roku 1990 z politických důvodů myslitelné a žádná ze stran nebyla připravena ani teoreticky. Velmi rozdílné zákony a metody regionálního plánování, které jsou v ČR přirozeně centralizovány, v Rakousku zcela v kompetenci zemských vlád byly posouzeny již na počátku roku 1992 a možnost jejich sjednocení vyplynula pouze z konkrétní spolupráce na regionu. V této situaci byly cenným přínosem projekty a realizace společných německo-francouzských přeshraničních regionů, z nichž regionální plán Pamina, oblasti spojující část francouzského severního Alsaska a německé Pfalz a Baden-Württemberg byl vypracován v Kaiserslautern, ústavem profesora Kistenmachera, aktivního spolupracovníka na česko-rakouském projektu. Brněnské fakulty analyzovaly jak metody regionálního plánování ve třech zemích, tak vlastní regionální plán Pamina. Dále byly prostudovány a formou analýzy legislativy o regionálním plánování Rakouska a Švýcarska zpracovány příslušné metody Ing. arch. Vladimírem Matouškem, Csc.

Na základě těchto analýz nebyly shledány možnosti jednoznačného rozhodnutí pro některou z plánovacích metod německy mluvících zemí. Učitelé a výzkumní pracovníci ze tří škol proto dospěli k jednoznačnému konsenzu o nutnosti zpracování podkladové databáze území většinou podle rakouských kritérií, zatímco zásady a legendu návrhové části zpracovali brněnští odborníci podle

českých metod. Byla při tom využita zkušenost německo-francouzská.

Teprve projednání výsledků projektu v písemné i grafické části s odborníky i politiky, ale i reakce širší veřejnosti, zejména na putovní výstavu v letech 1996-1998 s popularizovanými výsledky regionálního plánu ukázala, že rozdíly politických subjektů a jejich plánovacích a legislativních metod nejsou pro vypracování společného projektu tak důležité.

V průběhu prací na průzkumové a pak i rozborové fázi projektu byla zjištěna řada předpokládaných i překvapivých rozdílů mezi oběma zeměmi, jejichž sjednocení není ani ve fázi vzdálenějšího výhledu reálné. Jde zejména o zemědělství, které byt privatizované, zůstane na české straně dlouho pod vlivem kolektivizace. Na rakouské straně je stejně problémová přemíra drobných rolnických hospodářství bez perspektivy, a naopak v řešeném území je zcela jedinečný, největší zemědělský závod Rakouska - velkostatek Hardegg. Významné rozdíly byly zjištěny také v sociálních službách a mateřských školách. Ty jsou na české straně početnější, neboť matky odcházejí již od malých dětí pracovat a zlepšit rodinný rozpočet. Na rakouské straně je však stav dětských zařízení ovlivněn také nižší vitalitou velmi stárnoucího obyvatelstva.

Uvedené části průzkumu jsou sondami do problematiky komplexní inventarizace současného stavu území z hlediska sedmi jeho hlavních komponentů. Přesto, že projekt zůstává ve fázi společné koncepce regionálního plánu vrcholícího návrhovou částí a má tedy charakter studie, kde není možné vyslovit závazné závěry, je možné ho považovat v česko-rakouských poměrech za objevný.

Pedagogický význam a poslání byl od začátku tvorby koncepce našeho úkolu téměř ekvivalentní významu vědecko-výzkumnému, byť tyto měly být ve smyslu statutu grantu na VUT v Brně zřejmě prioritní. Vyplynulo to ze dvou základních premisí:

- a) idea úkolu vznikla ze spolupráce dvou univerzit VUT v Brně a UNI Kaiserslautern,
- b) nezbytnost zajištění databáze z rakouské strany pohraničního regionu vedla k rozhodnutí o spolupráci s TU Wien, ústavem regionálního plánování a krajinářské tvorby. Na všech těchto vysokých školách se tak práce na výzkumném úkolu stala součástí pedagogického procesu a má ambice stát se

seriozní školní, byť z hlediska legislativy, nezávaznou prací.

Na fakultách architektury a stavební VUT v Brně však převládala angažovanost učitelů, pracovníků vědy, výzkumu a informací a doktorandů. Zde se studenti uplatnili zejména návrhy řešení v úrovni komunální, tj. jednotlivých sídel. Ve Vídni a Kaiserslautern pracovali jen na regionální a subregionální úrovni. Faktor pedagogický však od počátku koncepčních prací dodal řešení úkolu dynamismus téměř nečekaný. Pracovní seminář pořádaný FA a FAST VUT v říjnu 1992 v hraničním městečku Jaroslavcích za účasti učitelů a studentů z Kaiserslautern a Vídne, ukázal již třetí den ideje, které nemohly vzniknout než mezi studenty - v opozici k připraveným a k řešení předloženým ideám učitelů. Mezinárodní atmosféra, ale i drsné, pro studenty na štěstí romantické podmínky ubytovací a stravovací, výrazně urychlily vyprávění a produktivitu myšlenek. Úloha pedagogů se omezila na zajišťování podkladů a na objektivní posuzování stále čtenějších studentských návrhů, jejichž rozdílnost získala soutěžní charakter. Inspirativní zde byla účast hraběte Alceo Bulgariniho, majitele velkostatek Hardegg. Nutno přiznat, že iniciativu zde převzali němečtí studenti s jejich zkušenostmi s projektem Pamina. Velmi rychle si porozuměli s brněnskými studenty, když Brno převyšovalo v řešení na komunální úrovni. Rakušané se v Jaroslavcích v problému teprve orientovali. O to větší pracovní tempo si pak nasadili v jarním semestru 1993. Inspirativním impulzem se pak stala v březnu 1993 společná exkurze studentů a učitelů všech tří škol do pohraničního regionu. Většina vídeňských studentů s pěti učiteli navštívila nejen jihomoravskou, ale i dolnorakouskou část tohoto území poprvé v životě. Jeho kvality, které jsou pro Rakušany ve srovnání s alpskými většinou přezírány, se ukázaly ve světle záměru regionálního plánu, tj. nenáročné turistiky s podporou zemědělství specializovaného na gastronomii, jako vysoce atraktivní. Trasa exkurze, která do určité míry simulovala turistický zájezd po zajímavostech obou částí regionu velmi zaujala všechny účastníky. Kombinace poznávání kulturních a přírodních památek, setkání s místními politickými a hospodářskými reprezentanty a s gastronomickými zážitky vytvořily atmosféru pohody. Spontánní poznatek všech účastníků exkurze sdělovaný navzájem při závěrečné večeři ve vinném sklepe

v památkovém hraničním městečku Falkenstein dokazuje: že řešený region se stane turistickým objevem pouze za podmínky propojení pohraničního prostoru obou zemí. Ačkoliv jeden bez druhého nemůže získat nezbytnou přitažlivost, ten jihomoravský je bohatší na četnost a rozsah přírodních a kulturních památek včetně možnosti vodní rekreace a výletů. Zachovalost a čistota rakouských vesnic a městeček, idyla vinných sklepů, kvalita a výběr služeb na rakouské straně podtrhují rozdílnost a zajímavost obou částí. Mezi učiteli a studenty všech tří škol zavládly vztahy plného respektu, ty se pak upevnily při nepřilíh atraktivní práci na průzkumech současného stavu území. Jejich suchopárnost získala zvláštní půvab právě při zjišťování rozdílů na obou stranách hranice. Debaty o důvodech těchto rozdílů byly právě tak odborné jako zábavné.

Etapu průzkumu a rozboru uzavřel pracovní seminář všech tří partnerů v hraničním městečku Retz. Společné referáty reprezentantů sedmi pracovních skupin označil prof. G. Schimak za vysoce hodnotné z pedagogického hlediska. Jen česká strana zde představila rozbor a návrhy na komunální úrovni. Program obnovy vesnic byl zpracován brněnskými učiteli pro hraniční vesnice Chvalovice a Dyjákovičky a studenty pro Schrattenberg a Zwingendorf. Projekty byly dobře hodnoceny obecními zastupitelstvy. Na hodnocení výsledků pracovního semináře v Retzu se významně podíleli zástupci rakouské zemské vlády a hraničních obcí regionu. I když zde také zazněla podrážděná slova o odsunu Rakušanů, byť neměla v diskusi odezvy, pedagogicky to bylo téměř nezbytné. Pro studenty je toto území bezkonfliktní, jen oblastí doteku totality a demokracie, kde starší vzájemné krivdy obou národů příliš nevnímají.

Závěrečnou návrhovou etapu společné práce na koncepci regionálního plánu zajistil pracovní seminář studentů a učitelů všech tří škol v listopadu 1993 v Brně. Po dokončení průzkumových a rozborových prací byla návrhová část pečlivě připravena. Koncepce návrhu byla řešena v šesti variantách šesti smíšenými skupinami studentů a učitelů. Každá varianta byla založena na dominující oblasti života regionu s komplexním začleněním ostatních pěti oblastí.

Bylo to :

1. zemědělství intenzivní, velkovýrobní,
2. zemědělství alternativní, ekologické,
3. „měkká početná turistika“,

4. „kongresová“ odborná turistika,
5. místní průmysl a řemesla,
6. „setkání a přátelství na hranicích.

Během dvou a půl dne byla v soutěživé atmosféře získána řada reálných i fantastických myšlenek, které jednotlivé skupiny obhajovaly. V průběhu jara 1994 všechny školy zpracovaly již společné návrhy regionu doplněné návrhy subregionů a sídel. Vše se záměrem prezentace jednak experimentálního regionálního plánu, ale také popularizujícího putovní výstavy. Výsledné elaboráty jsou prezentovány na národních úrovních.

Príspevek k řešení problému sousedících národů cestou tolerance je i **politickým záměrem práce** plánování tohoto regionu. Politické důsledky vědecko-výzkumného úkolu s pedagogickým posláním získal tento projekt bez počátečních záměrů. O nich by škola s proklamovaným apolitickým charakterem neměla ani uvažovat. A přesto je jasné, že doporučení úkolu ke přijetí jako grantu VUT na prvním místě ze 14 navrhovaných a dobré finanční zajištění v květnu 1992 muselo pramenit také z politických motivů. Neradostné tušení rozdělení ČSFR a vznik nové hranice se Slovenskem vedly odborníky vědecké rady VUT ke schválení vstřícného kroku evropské integrace. Pravděpodobně by se věkově pokročilejším členům vědeckých rad FA a VUT hůře schvaloval projekt integrace pohraničí česko-německého. Tytéž věkové průměry asi naopak ulehčují reminiscence na dobré zkušenosti a tradice společného habsburského státu. Podobně vnímala návrhy na spolupráci také rakouská strana. Pokud se o politických motivech hovořilo s vídeňskými učiteli, nebyla brněnská iniciativa chápána jako nějaké podlézání. Spíše naopak: jako velkorysý záměr iniciativního partnera. Rakušané sami by tuto ideu ze své strany mohli považovat za vměšování. Politicky pozitivně přijali společný projekt i významní pracovníci zemské vlády Dolního Rakouska, zejména odborníci regionálního plánování. Na této úrovni proběhla dvě jednání na Úřadu vlády NO ve Vídni, kde byl představen záměr a první výsledky úkolu. Významnou podporu zde poskytl rakouský institut pro spolupráci se střední a východní Evropou. V závěru prací se zapojil i vicekancléř Rakouska Dr. Erhard Busek.

Němečtí parneři zůstali jen při politickém hodnocení procesu realizace regionu Pamina. Přirozenými počátečními

potížemi prošel tento společný region před více než 10 lety, kdy rozdíl legislativy, statuty obou jednacích jazyků a rozdíl v ekonomice vytvářely kolizní situace. Na četných jednáních byla snaha německých studentů a učitelů nedotýkat se problému odsunu Němců.

Jako určitý negativní jev ve sféře lokálně politické bylo možno na počátku konstatovat určitý nezáměr příslušných politických kruhů jihomoravských i pražských.

To se v dalším vývoji příznivě změnilo a fakulta architektury byla pozvána k řadě konferencí EU, kde tuto práci představila. Sympatickým výrazem ocenění studie bylo zadání studie přeshraničního regionálního plánu - "Třeboňsko - severozápadní Dolní Rakousko", brněnskému a vídeňskému týmu ve spolupráci s pražskou Fakultou architektury. Studie byla vypracována v letech 1996 -1998 a velmi pozitivně oceněna politiky jižních Čech i Dolního Rakouska.

Snahou o jistý stupeň vzdálené vize je motivováno i závěrečné - filozofické zdůvodnění projektu společného regionu. Naše práce navozuje totiž nutně jisté obecné úvahy o hranicích vůbec a zejména pak o evropských politických hranicích.

Hranice obecně jako taková - je to linie?, prostor?, přesná linie?, nepřesný prostor?, kde jedna kategorie končí a druhá začíná? nebo je to plynulý přechod z jedné do druhé?

To je otázka do té míry složitá, že je nutno ji v souvislostech tohoto úkolu téměř pominout. [Niměně jen zmínka - sonda do obecné problematiky hranice: iniciátor tohoto úkolu napsal v roce 1969 článek do brněnského Indexu (kde nakonec nesměl vyjít) esej, o hranici, jako přechodném útvaru mezi výrazně odlišnými celky. Věnoval svou pozornost hranici na níž lidstvo stále žije, všichni mezi nebem a zemí. To je povrch naší planety. Tyto dva zásadně svébytné a odlišné celky se však vzájemně prolínají. Pro architekta jsou zajímavé biologické a stavební útvary vyjadřující usilování o vzestup ze země k nebi - jsou to stromy a věže, které vyjadřují, že nejpůvabnější hranice není přesně vymezena, že splývání a snoubení je přirozený princip. Tak jako oblaka nad vodou i ledovci.]

Politické hranice a zvláště evropské, jsou přesně vymezeny od kamene ke kameni, na hřebenech hor i v polních rovínách, osami řek, ale občas probíhaly i hromně středem hospodského sálu. Zároveň z hlediska historie není proměň-

livější linie než evropská hranice. Za dobu, po kterou se zde formovala až příliš pestrá evropská etnika, se tyto hranice staly prostorem soustředěných konfrontací a míra křivd, spáchaných podél nich jedním národem tomu druhému, dosáhla téměř stejnorodého charakteru. Sousedící i vzdálené národy si zde nemají (nebo spíše mají?) co vyčítat. Snad ti menší nebo častěji poražení, nesou více příkoří, což se vyjadřuje posunem hranice ve prospěch vítěze. Ve vhodných dobách se pak i ti menší mstí velkým. Celokontinentální rozměr postižení Evropy dvěma světovými (ale převážně evropskými) válečnými katastrofami, nutně vyvolal integrační proces. Helsinky, konec studené války a atraktivita západoevropského, sjednocování - Maastricht, a dnes stále aktuálnější přijetí ČR do EU, dávají naději na konec konfrontačního řešení na našem unaveném kontinentu. Při všech projevech nacionalismu, které jsou nezbytné pro trvalou pestrost evropských kultur, při všem stěhování národů a pašování všemi směry, bude význam hranic slábnout. Logicky se vytvářejí bezcelní, volné zóny obchodu, malé hraniční styky, hranice se postupně znejasňují, vznikají přechodná území sdružující diferencovaná etnika.

S nejstarším „přeshraničním regionem“ máme téměř 800 let staré - nejlepší zkušenosti. Je to hranice překračující společný region Švýcarské konference. Suverénní stát mezi Francií, Německem, Itálií a Rakouskem se 4 jazyky a kulturami předvádí už od 13. století výhody takového politického uspořádání. Ekonomika následuje a znamená vysokou atraktivitu nejbohatších bank. Ke Švýcarsku celně přidružené suverénní Liechtensteinsko, znamená další ostrůvek hraniční stability. A tolerantní Lucembursko má podobnou umírněující funkci mezi velkými státy, které na tyto trpaslíky pohlížejí s laskavým respektem.

Jedním z aristokratických vrcholů námi řešeného regionu, na jehož hraniční linii jsou navěšeny významné atraktivity přírody a kultury, je Lednicko-valtický krajinný areál. Zde po dlouhá staletí vládl Liechtensteinové, spojující Moravu a Rakousko - i symbolicky, stavbou Hraničního zámečku.

Politicko-filozofický závěr takové tradice, ať si učiní každý z aktivních i pasivních účastníků práce na hraničním regionu podle vlastních politicko-filozofických názorů.

*Mojmír Kyselka*